

Oponentský posudek dizertační práce

Autor práce: PhDr. Luděk Stehlík

Název práce: Validizace bayesovského modelu kauzálního usuzování na základě vnímané koincidence událostí)

Oponent práce: Mgr. Jiří Lukavský, Ph.D.

Předložená práce se zabývá racionalitou lidského myšlení. Konkrétně na řadě slovních úloh empiricky testuje, jak se lidé nechají přesvědčit různě (ne)pravděpodobnými událostmi, aby upravili své subjektivní teorie, které se těchto událostí týkají. Jedná se o aktuální téma současné vědecké debaty, které navazuje na diskuze o obecně racionalitě lidského myšlení a rozhodování na straně jedné, a zároveň na vývoj nových metod založených na bayesovských principech na straně druhé. Napsanou práci lze chápat také jako dobrý úvod pro další zájemce o danou problematiku – výzkumné motivace autora i statistické postupy jsou dobře dokumentovány, což spolu s dostupnými zdrojovými kódy umožňuje zvědavému čtenáři podrobně analyzovat mechanismy v pozadí provedených analýz.

Práce je strukturována do tří kapitol (asi 180 stran) a obsahuje řadu příloh (asi 80 stran), které zejména popisují lokalizace použitých metod a mohou být užitečné i v dalších tuzemských výzkumech. Autor cituje 474 zdrojů, v převážné většině se jedná o publikace v zahraničních odborných časopisech z nedávné doby. Oceňuji, že další materiály (data, postupy analýz) autor zpřístupnil veřejně na stránkách Open Science Foundation.

V první kapitole autor popisuje debatu o lidské racionalitě. Poslední část kapitoly (1.3) je jakýmsi tutoriálem k bayesovskému přístupu, kde autor předpokládá minimální vstupní znalosti a postupně čtenáře seznamuje s tématem. Autor zde používá množství převzatých příkladů.

Ve druhé kapitole je popisován koncept koincencí, metody jejich výzkumu a teoretická východiska pro jejich posuzování.

Třetí kapitola představuje výsledky dvou empirických studií. Oceňuji, že autor využil možnosti předregistrace analýz těchto studií. V předložených experimentech autor částečně replikuje výzkumy Griffithse a Tenenbauma, a rozšiřuje je dále o své vlastní hypotézy o dispozičních a situačních faktorech. Analýzy jsou prováděny paralelně bayesovskými postupy i tradičním způsobem založeným na testování hypotéz.

Práce je zpracována pečlivě, na dobré jazykové úrovni. Práce obsahuje minimum překlepů, autor si dobře poradil s používáním anglické terminologie v češtině (až na „exploatovat“). Slabinou formálního zpracování je množství dlouhých popisků u převzatých obrázků a poznámek pod čarou, které ubírají na přehlednosti textu a možná by bylo lepší včlenit tyto pasáže do hlavního textu. U grafů z výzkumů bych ocenil pečlivější formátování (diakritika, popis proměnné vs. její kód, někde jsou popisky na ose y jen vysvětleny v textovém popisu grafu).

Otázky k obhajobě:

- Dá se na základě jiných studií odhadnout, jak by výsledky ovlivnilo testování na obecné populaci (zejm. vliv vzdělání)?
- Jak dobře lidé jsou schopni posuzovat podezřelost koincidence na lineární škále? Mohou být případné mezilidské rozdíly podloženy (nebo naopak rušeny) odlišným chápáním této škály? Existují jiné výzkumné alternativy?

Za hlavní slabinu práce považuji to, že výsledky práce nejsou dosud publikované. Jinak práci hodnotím kladně a dle mého mínění práce splňuje požadavky standardně kladené na disertační práce. Doporučuji, aby práce byla přijata k obhajobě jako podklad k udělení vědecké hodnosti doktor, a navrhuji klasifikaci „prospěl“.

V Praze 3.12.2017

Mgr. Jiří Lukavský, Ph.D.